

BECKOVA SKRIPTA

Slobodník / Strnad

Delikt ní odpov ědnost podnikatele

Deliktní odpovědnost podnikatele

Martin Slobodník, Zdeněk Strnad



Vzor citace:

Slobodník, M., Strnad, Z. Delikt ní odpovědnost podnikatele. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2026, 164 s.

Bibliografické informace Národní knihovny České republiky. Národní knihovna České republiky uvádí tuto publikaci v České národní bibliografii. Podrobné bibliografické údaje jsou k dispozici na internetu na adrese <https://www.nkp.cz/>.

Autoři publikace JUDr. Martin Slobodník, Ph.D., LL. M.,
JUDr. Ing. Zdeněk Strnad, Ph.D., MPA
Vydalo Nakladatelství C. H. Beck, s. r. o. v Praze v roce 2026
Jungmannova 750/34, 110 00 Praha, Nové Město, beck@beck.cz
Odpovědná redaktorka: JUDr. Eva Kaplan Klečková, Ph.D.
Vydání první
Sazba: Cadis Praha
Tisk: Marten, spol. s r. o.

© Nakladatelství C. H. Beck, 2026

ISBN 978-80-7699-060-9

O autorech

JUDr. Martin Slobodník, Ph.D., LL. M., je absolventem Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, kde úspěšně získal magisterské, rigorózní i doktorské vzdělání. Rigorózní řízení i doktorské studium absolvoval na katedře trestního práva, a to se specializací na trestní odpovědnost právnických osob. V současné době působí jako vedoucí katedry práva Ekonomické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, předseda právní komise Akademického senátu Ekonomické fakulty a zároveň dlouholetý senátor a předseda legislativní komise univerzitního akademického senátu. V rámci České advokátní komory je členem odborné sekce pro insolvenční právo (především jeho trestní aspekty), jež pravidelně připomínkuje novou legislativu. V soukromé sféře působí jako řídicí partner advokátní kanceláře Slobodník & Partners s. r. o. Ve své všeobecné praxi se zaměřuje mimo jiné na vzájemné souvislosti obchodního a trestního práva, dlouhodobě se věnuje problematice compliance systémů a vyvinění právnických osob z trestní a správní odpovědnosti, zejména pro velké podniky typu nemocnic a dalších příspěvkových organizací krajských samospráv.

JUDr. Ing. Zdeněk Strnad, Ph.D., MPA, je absolventem Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze (JUDr., Ph.D.), Fakulty mezinárodních vztahů Vysoké školy ekonomické v Praze (Ing.) a Vysoké školy CEVRO (MPA). Je soudcem a mezi lety 2013 až 2021 vykonával i funkci místopředsedy Krajského soudu v Českých Budějovicích pro úsek insolvenční, obchodní a správní. Působí jako odborný asistent na katedře práva Ekonomické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, od roku 2023 je místopředsedou Akademického senátu této univerzity a od roku 2025 i předsedou Akademického senátu Ekonomické fakulty. V rámci pedagogické činnosti spolupracuje rovněž s Justiční akademií. Dlouhodobě se věnuje přednáškové a publikační činnosti zejména v oblasti insolvenčního a správního práva, a to jak v České republice, tak i v zahraničí. Je předsedou zkušební komise pro zkoušky insolvenčních správců. Stál u zrodu Kolegia místopředsedů insolvenčních soudů. Jako člen expertní skupiny pro insolvence při Ministerstvu spravedlnosti ČR se mimo jiné podílel na přípravě „akreditační novely“ (č. 64/2017 Sb.) a „oddlužovací novely“ (č. 31/2019 Sb.). V roce 2006 byl navržen do pracovní komise Legislativní rady vlády České republiky. Je držitelem prestižního ocenění Právník roku v kategorii „Insolvenční právo“ za rok 2015. V roce 2024 mu bylo uděleno mimořádné ocenění Žirovnícká perla za dlouhodobý přínos ke kultivaci insolvenční a propojování insolvenčních světů.

Předmluva

Podnikání je jedním ze základních projevů ekonomické svobody jednotlivce a současně významnou součástí hospodářského života každé moderní společnosti. Vedle toho se však s podnikatelskou činností pojí řada povinností, jejichž porušení může vést ke vzniku různých forem právní odpovědnosti.

Téma odpovědnosti podnikatele se v právní teorii i praxi objevuje stále častěji. Dotýká se totiž nejen podnikatelů samotných, ale důsledky mohou pocítit i jejich obchodní partneři, zaměstnanci či další osoby.

Právní úprava odpovědnosti podnikatele představuje jeden z klíčových nástrojů, jimiž právní řád vyvažuje na jedné straně svobodu podnikání s ochranou práv ostatních subjektů na straně druhé. Vytváří tím komplexní systém odpovědnostních mechanismů, jejichž prostřednictvím jsou řešeny následky porušení právních povinností. Problematika odpovědnosti podnikatele přitom přesahuje rámec jediného právního odvětví. Vedle odpovědnosti občanskoprávní může v souvislosti s podnikatelskou činností nastoupit také odpovědnost správněprávní a v krajním případě dokonce i odpovědnost trestněprávní. Jednotlivé odpovědnostní režimy přitom nepůsobí izolovaně. Naopak se často prolínají a vzájemně doplňují.

Tuto učebnici jsme připravili se záměrem nabídnout především posluchačům ekonomických fakult a manažerských oborů, kteří se s danou problematikou v průběhu studia setkávají zatím spíše jen okrajově a obvykle pouze fragmentovaně při výuce některých právních i neprávních předmětů, základní studijní pomůcku a zároveň průvodce pro jejich budoucí podnikání „v mezích zákona“. Naším cílem nebylo podat vyčerpávající ryze teoretický právní výklad, ale spíše nabídnout základní orientaci v této tematice a přiblížit čtenáři její širší kontext. Tomu odpovídá i systematika celé knihy a způsob výkladu. Ten klade důraz na přehlednost a srozumitelnost popisovaných institutů. Na vhodných místech jej také doplňujeme o praktické souvislosti a aplikační aspekty. Odkazujeme přitom na relevantní judikaturu a odbornou literaturu a soustředíme se na ty otázky, které mají z hlediska podnikatelské praxe zásadní význam.

Věříme, že naše kniha bude užitečná i pro širší odbornou veřejnost, pro podnikatele či pro osoby působící ve veřejné správě. Ti všichni se ostatně s uvedenou problematikou setkávají ve své každodenní praxi.

Přáli bychom si, aby publikace přispěla k lepšímu porozumění právní odpovědnosti podnikatele a stala se užitečným vodítkem nejen při přípravě studentů na svoji budoucí profesi, ale i v běžné podnikatelské praxi. Pokud se tak stane, bude její účel naplněn.

V Českých Budějovicích, červenec 2026

Autoři

Obsah

O autorech	V
Předmluva	VII
Seznam zkratk	XIII

§ 1 Podnikatel

I. Pojem podnikatel	1
II. Obchodní firma	3
III. Sídlo podnikatele	3
IV. Zastoupení podnikatele	3
1. Zastoupení podnikatele osobou pověřenou při provozu obchodního závodu	4
2. Jednání jiné osoby v provozovně podnikatele	4
3. Zastoupení podnikatele, který je právnickou osobou, zaměstnancem či členem právnické osoby nebo jejího orgánu nezapsaného ve veřejném rejstříku	4
4. Zastoupení podnikatele členem statutárního orgánu	5
5. Zastoupení podnikatele vedoucím odštěpného závodu	5
6. Smluvní zastoupení podnikatele	5
7. Zastoupení podnikatele prokuristou	5
V. Otázky k opakování	6

§ 2 Civilní odpovědnost

I. Pojem civilní neboli občanskoprávní odpovědnosti	7
II. Předpoklady vzniku občanskoprávní odpovědnosti	8
III. Funkce občanskoprávní odpovědnosti	8
1. Funkce uhrazovací	8
2. Funkce satisfakční	9
3. Funkce preventivní	9
4. Funkce represivní	10
IV. Druhy občanskoprávní odpovědnosti	10
1. Kritérium první	10
2. Kritérium druhé	10
3. Kritérium třetí	10
4. Kritérium čtvrté	11
V. Pojem občanskoprávní povinnosti	12
1. Občanskoprávní povinnosti z právních jednání	12
2. Občanskoprávní povinnosti z protiprávních jednání	13
3. Občanskoprávní povinnosti z právních událostí	13

4.	Občanskoprávní povinnosti z protiprávních stavů	13
5.	Občanskoprávní povinnosti vzniklé ze zákona (<i>ex lege</i>)	13
VI.	Delikt ní způsobilost	14
VII.	Odpovědnost statutárního orgánu při úpadku dlužníka	14
1.	Právní úprava v ObčZ	15
2.	Právní úprava v ZOK	16
3.	Předpoklady odpovědnosti statutárního orgánu dle ZOK	17
4.	Povinnost vydat prospěch	18
5.	Žaloba na doplnění pasiv	19
6.	Postavení insolvenčního správce	20
7.	Statutární orgán	21
8.	Mimoúpadková právní úprava v ZOK	22
9.	Právní úprava v InsZ	22
10.	Odpovědnost statutárního orgánu věřitele	24
11.	Závěrečné shrnutí	25
VIII.	Otázky k opakování	25

§ 3 Přestupkové právo

I.	Úvod do přestupkového práva	27
1.	Přestupkové právo hmotné a procesní	27
2.	Prameny přestupkového práva	28
3.	Základní zásady přestupkového práva	29
II.	Pojem přestupku	34
1.	Zákonné znaky přestupku	35
III.	Přestupky pokračující, hromadné a trvalé	39
1.	Pokračování v přestupku	39
2.	Trvalé přestupky	41
3.	Hromadný přestupek	41
IV.	Pokus přestupku	41
V.	Odpovědnost za přestupky	42
1.	Odpovědnost fyzické osoby za přestupek	42
2.	Odpovědnost právnické osoby za přestupek	46
3.	Odpovědnost fyzické podnikající osoby za přestupek	47
4.	Okolnosti vylučující protiprávnost	48
5.	Zánik odpovědnosti za přestupek	51
VI.	Správní tresty	51
VII.	Ochranná opatření	53
VIII.	Trestání mladistvých	54
IX.	Přestupky podnikatelů	55
1.	Přestupky na úseku podnikání dle PřesNěkt	55
2.	Neoprávněné podnikání právnických osob dle zákona o živnostenském podnikání	56
3.	Přestupky na úseku porušování práv k obchodní firmě dle PřesNěkt	56
4.	Přestupky na úseku bezúplatného převodu padělků dle zákona o působnosti orgánů Celní správy České republiky v souvislosti s vymáháním práv duševního vlastnictví	57
X.	Otázky k opakování	57

§ 4 Trestní odpovědnost

I.	Úvod do trestního práva	61
1.	Pojem trestního práva, jeho funkce a zásady	61
2.	Účel a funkce trestního práva hmotného	62
3.	Základní zásady trestního práva	63
4.	Prameny trestního práva hmotného	65
5.	Působnost trestních zákonů	66
6.	Pojem trestného činu	68
7.	Pojmové znaky trestného činu	68
8.	Pojem protiprávní čin	69
9.	Čin jinak trestný	69
10.	Skutková podstata trestného činu	69
11.	Objekt trestného činu	70
12.	Objektivní stránka trestného činu	70
13.	Pachatel (subjekt)	72
14.	Subjektivní stránka trestného činu	72
15.	Omyl v trestním právu	73
16.	Okolnosti vylučující protiprávnost	75
17.	Vývojová stádia trestné činnosti	77
II.	Trestání dospělých	79
1.	Pojem a účel trestu	79
2.	Systém trestů	80
3.	Třídění trestů	81
4.	Trest odnětí svobody	82
5.	Podmíněné odsouzení	83
6.	Trest domácího vězení	85
7.	Obecně prospěšné práce	85
III.	Trestání mladistvých	86
1.	Opatření ukládaná mladistvým	86
2.	Výchovná opatření	86
3.	Ochranná opatření	87
4.	Trestní opatření	87
IV.	Trestání právnických osob	88
1.	Zrušení právnické osoby	88
2.	Peněžitý trest	89
3.	Zákaz plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži	89
4.	Uveřejnění rozsudku	89
V.	Trestné činy podnikatelů	89
1.	Vybrané trestné činy	90
VI.	Otázky k opakování	96

§ 5 Přílohy

I.	Trestní zákoník (vybraná ustanovení)	99
II.	Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob (vybraná ustanovení)	121
III.	Zákon o soudnictví ve věcech mládeže (vybraná ustanovení)	133
IV.	Občanský zákoník (vybraná ustanovení)	135

V.	Zákon o obchodních korporacích (vybraná ustanovení)	138
VI.	Insolvenční zákon (vybraná ustanovení)	141
	Seznam literatury	149

§ 4 Trestní odpovědnost

I. Úvod do trestního práva

1. Pojem trestního práva, jeho funkce a zásady

Trestní právo je součástí našeho právního řádu a tradičně jej řadíme do odvětví práva veřejného, stejně jako například právo správní. Opakem práva veřejného je právo soukromé, kam řadíme kupříkladu právo občanské či obchodní.

Trestní právo rozdělujeme na právo hmotné a právo procesní. **Trestní právo hmotné** stanoví, co je trestným činem a jakou sankci za něj lze uložit. **Trestní právo procesní** pak upravuje formální postup trestních orgánů v trestním řízení.⁵⁷

Účelem **trestního práva hmotného** je ochrana práv a oprávněných zájmů fyzických a právnických osob, zájmů společnosti a ústavního zřízení České republiky před trestnými činy uvedenými v trestních zákonech.

Trestní právo hmotné se uplatňuje a realizuje prostřednictvím **trestního práva procesního**, které zakotvuje formální postup orgánů činných v trestním řízení tak, aby byly trestné činy odhaleny a jejich pachatelé byli adekvátně dle zákona potrestáni. Trestní právo procesní tedy stanovuje podmínky pro uplatnění trestního práva hmotného. Odvětví práva trestního hmotného i trestního procesního jsou spolu neoddělitelně propojena a spjata. Trestní právo hmotné je možné realizovat pouze prostřednictvím trestního práva procesního.⁵⁸ Z tohoto důvodu je možné rovněž trestněprávní vztahy realizovat prostřednictvím trestněprávních procesů.

Za základní trestněprocesní vztah je považován vztah mezi orgány činnými v trestním řízení a osobou, proti níž se trestní řízení vede. Jedná se tak o právo a povinnost orgánů činných v trestním řízení vést proti osobě obviněné ze spáchání trestného činu (u osob mladistvých hovoříme o provinění) trestní řízení a užít proti takové osobě dle potřeby opatření přípustná podle TrŘ a rovněž povinnost obviněného se tomuto postupu podrobit a zároveň právo použít veškeré zákonem stanovené prostředky na svou obhajobu. Orgány činné v trestním řízení musejí vždy postupovat v souladu s TrŘ. Trestněprocesní vztah vzniká okamžikem doručení usnesení o zahájení trestního stíhání, v němž je uvedeno obvinění ze spáchání konkrétně popsaného skutku, jež naplňuje znaky některé ze skutkových podstat trestného činu.

Od trestněprocesního vztahu je nezbytné odlišovat **trestněprávní vztah**, který vzniká mezi státem a pachatelem trestného činu či provinění. Pachatelem je osoba, která svým protiprávním jednáním naplnila skutkovou podstatu trestného činu. Rozdíl spočívá v tom, že

⁵⁷ K pojmu trestního práva procesního viz *Jelínek, J. a kol.* Trestní právo procesní. 4. vydání, Praha: Leges, 2016, str. 17.

⁵⁸ *Jelínek, J.* op. cit. 41, str. 21.

trestněprocesní vztah může vzniknout nejen vůči samotnému pachateli, ale i vůči osobě, u které se v až průběhu trestního řízení ukáže, že pachatelem ve skutečnosti není.

Trestněprávní vztah je zpravidla vztahem osobním a zaniká smrtí fyzické osoby. U právnické osoby však osobní charakter chybí a trestní odpovědnost právnické osoby přechází na všechny její právní nástupce.

Dalším pojmem významným pro trestní právo je pojem **trestní odpovědnost**. Trestní odpovědnost vzniká jak fyzickým, tak i právnickým osobám, dopustí-li se protiprávního jednání, jímž naplní některou ze skutkových podstat trestného činu. Trestní odpovědnost je v podstatě následná povinnost nést negativní následky takového protiprávního chování, tj. povinnost strpět uložení a následné vykonání trestní sankce.

Jak již bylo uvedeno výše, trestní odpovědnost nesou nejen fyzické osoby, ale rovněž osoby právnické (obchodní korporace). K zakotvení trestní odpovědnosti právnických osob došlo relativně nedávno, teprve v roce 2011, a to na základě zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob (TOPO), který se stal účinným ke dni 1. 1. 2012. Stejně jako zákon o soudnictví ve věcech mládeže (ZSM)⁵⁹ má i TOPO **postavení tzv. vedlejšího zákona** a je ve vztahu speciality k TrZ a TrŘ, z čehož plyne, že nestanoví-li tento zákon jiný postup, uplatní se postup zakotvený TrZ a TrŘ, není-li to z povahy věci vyloučeno.

Dopustí-li se trestného činu fyzická osoba, můžeme s ohledem na věk pachatele dále rozlišovat trestní právo dospělých a trestní právo mladistvých.

Trestní právo mladistvých osob je upraveno právě výše zmíněným vedlejším zákonem o soudnictví ve věcech mládeže, účinným od 1. 1. 2004. Rovněž tento zákon upravuje pouze některé instituty trestního práva, navazuje na obecné instituty trestního práva a doplňuje je.

2. Účel a funkce trestního práva hmotného

Účelem trestního práva hmotného je ochrana těch nejdůležitějších právních statků, mezi které řadíme zájmy společnosti či zájmy státu. O tom, které zájmy a právní statky jsou natolik významné, aby požívaly ochrany trestněprávních norem, rozhoduje zákonodárce a v čase se jejich okruh mnohdy mění.

Trestní právo plní několik funkcí, a to:

- ochrannou funkci,
- preventivní funkci,
- represivní funkci, a
- regulativní funkci.

Primární funkcí trestního práva je **funkce ochranná**. Trestní právo chrání určité zájmy a hodnoty společnosti, jakož i zájmy státu před tím nejzávažnějším protiprávním jednáním. Trestní právo je nejpřísnější prostředek, který má stát k dispozici k ochraně společnosti před taxativně vymezeným nežádoucím jednáním. Jedná se tak o krajní prostředek ochrany také často označovaný jako prostředek poslední instance (*ultima ratio*).

⁵⁹ Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže).

Podle **zásady subsidiarity trestní represe** je na protiprávní chování potřeba reagovat prostředky trestního práva pouze v krajním případě, pokud nepostačují jiné a mírnější prostředky mimotrestního práva. Ochranu majetku, zdraví či jiných společenských zájmů je možné zajistit rovněž prostřednictvím práva občanského, obchodního či správního. Právě v podnikatelském prostředí má zásada subsidiarity trestní represe zvláštní význam, neboť ne každé porušení smlouvy, podnikatelské povinnosti nebo veřejnoprávní regulace má být bez dalšího posuzováno jako trestný čin. Trestní odpovědnost nastupuje až tam, kde intenzita protiprávního jednání přesahuje rámec soukromoprávní nebo správně-právní odpovědnosti.

Preventivní funkce spočívá v předcházení a zamezování páchání trestné činnosti. Podle účelu prevence rozlišujeme tzv. **preventivní funkci individuální** zaměřenou na konkrétního pachatele a tzv. **preventivní funkci generální**, jejímž účelem je zejména působit na ostatní potencionální pachatele a odradit je od páchání trestné činnosti. Významnou preventivní funkcí by tak mělo být zakotvení trestní odpovědnosti právnických osob, která by měla další právnické osoby odradit od protiprávního jednání pod hrozbou sankce.⁶⁰

Účelem **represivní funkce** je působit na pachatele trestného činu zejména během výkonu trestu a vytvářet podmínky pro jeho převýchovu, nápravu a pro následné začlenění do společnosti. Aby však bylo represe dosaženo, je nezbytné volit takovou výměru a druh trestu, který bude adekvátní povaze spáchaného trestného činu. Příliš přísný trest by naopak tuto účinnost ztrácel.

Poslední funkcí trestního práva je **funkce regulativní**, jejímž cílem je přesně vymezit podmínky trestní odpovědnosti, ukládání trestů a ochranných opatření apod.

3. Základní zásady trestního práva

Z výše uvedených účelů a funkcí trestního práva jsou formovány **základní zásady trestního práva**, které chápeme jako určité právní principy či vůdčí právní ideje, na kterých je trestní právo hmotné založeno. TrZ neobsahuje taxativní výčet těchto základních zásad a řada zásad v něm není vůbec uvedena. V § 1 a 12 TrZ však nalezneme zásadu retroaktivity, zásadu zákonnosti a zásadu subsidiarity trestní represe.

Mezi nejvýznamnější **zásady trestního práva** řadíme následující:

- zásadu *nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege* (není trestného činu bez zákona, není trestu bez zákona),
- zásadu subsidiarity trestní represe,
- zásadu humanismu,
- zásadu individuální odpovědnosti fyzických osob za spáchaný trestný čin, zásadu trestní odpovědnosti právnických osob při splnění zákonem stanovených podmínek a zásadu souběžné nezávislé trestní odpovědnosti fyzických a právnických osob,
- zásadu přechodu trestní odpovědnosti na právního nástupce, nebo
- zásadu odpovědnosti za zavinění.

Zásada *nullum crimen sine lege* rozlišuje čtyři roviny, které konkretizují určité požadavky zákonodárce, a to:

⁶⁰ Jelínek, J. op. cit. 41, str. 25.

- *Nullum crimen sine lege scripta*, ze kterého vyplývá, že pramenem trestního práva mohou být pouze zákony či mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal souhlas Parlament, tj. jedná se o požadavek zákonné formy.
- *Nullum crimen sine lege certa*, který vyjadřuje požadavek určitosti norem trestního práva, které musejí být vždy stanoveny jasně, srozumitelně a určitě. Z tohoto důvodu jsou u nás naprosto vyloučené absolutně neurčité tresty (např. formulací bude potrestán přiměřeně).
- *Nullum crimen sine lege stricta* vyjadřuje zákaz analogie v neprospěch pachatele; nelze tak vytvářet nové skutkové podstaty trestných činů či ty stávající rozšiřovat a nelze vytvářet ani nové druhy trestů či trestních opatření. Povoleno je pouze zúžení trestní represe ve prospěch pachatele. Příkladem nepřipustné analogie může být například rozšiřování důvodů vazby nad ty zákonem stanovené.
- *Nullum crimen sine lege praevia* vyjadřuje **zákaz retroaktivity v neprospěch pachatele**. Trestný čin se posuzuje vždy podle zákona účinného v době jeho spáchání, pozdějšího zákona se použije pouze v případě, je-li to pro pachatele příznivější.

Zásada subsidiarity trestní represe⁶¹ představuje hmotněprávní korektiv rozsahu trestního bezprávní a zakotvuje myšlenku, že trestní právo má být použito pouze na ochranu taxativně vymezených zájmů, na jejichž ochranu nepostačují prostředky mimotrestní. Jedná se tak o prostředek poslední instance. Trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat pouze v případech společensky škodlivých, kde nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu.

Za trestný čin tak nelze považovat veškeré jednání, jímž dojde k naplnění skutkové podstaty některého trestného činu, ale pouze takového jednání, které je pro společnost skutečně natolik nebezpečné, že má být trestněprávně sankcionováno. Pokud však postačí například uplatnění občanskoprávní odpovědnosti či správněprávní odpovědnosti, není v takovém případě již pro trestní odpovědnost místo.

Zásada humanismu vyjadřuje požadavek na důstojné a lidské zacházení s pachateli trestného činu při ukládání trestních sankcí a jejich výkonu. Z tohoto důvodu je vůči pachatelům vyloučeno jakékoliv mučení, nelidské či ponižující zacházení, diskriminace či trest smrti.

Dále se budeme stručně zabývat třemi spolu souvisejícími zásadami trestního práva, a to **zásadou individuální odpovědnosti fyzických osob za spáchaný trestný čin, zásadou trestní odpovědnosti právnických osob při splnění zákonem stanovených podmínek a zásadou souběžné nezávislé trestní odpovědnosti fyzických a právnických osob**.

Zásada individuální odpovědnosti fyzických osob zde stála samostatně až do roku 2012, kdy vešel v účinnost TOPO, který zakotvil trestní odpovědnost právnických osob. Spáchá-li však právnická osoba trestný čin, za který ponese odpovědnost, není vyloučena ani trestní odpovědnost konkrétní fyzické osoby, která v daném případě za právnickou osobu jednala. Nepodaří-li se však takovou fyzickou osobu dohledat, a to například ve velkých obchodních korporacích se složitou strukturou, může být v konečném důsledku potrestána pouze právnická osoba.

Trestní odpovědnost fyzické osoby zaniká její smrtí. U právnické osoby však přechází na její nástupce, což je vyjádřeno zásadou přechodu trestní odpovědnosti na právního nástupce

⁶¹ Viz § 12 odst. 2 TrZ: „Trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu.“

právnícké osoby. Právnícká osoba se tak své odpovědnosti za trestnou činnost nemůže vyhnout například tím, že změní svou právní formu, provede fúzi apod.

Poslední významnou zásadou je **zásada odpovědnosti za zavinění**. Trestní právo je založeno na subjektivní odpovědnosti, přičemž pachatel nese odpovědnost za takové jednání, které spáchal ve formě úmyslu či nedbalosti. Objektivní odpovědnost je v případě trestní odpovědnosti vyloučena, a to i ve vztahu k trestní odpovědnosti právníckých osob, jelikož subjektivní stránka trestného činu spáchaného právníckou osobou se dovozuje z formy zavinění fyzické osoby, která za právníckou osobu jednala.

4. Prameny trestního práva hmotného

Prameny práva můžeme rozdělovat na prameny práva ve formálním smyslu a prameny práva v materiálním smyslu.

Prameny práva v materiálním smyslu představují společenské okolnosti a důvody, které vedou zákonodárce k přijetí určité právní úpravy. Zákonodárce rozhoduje o tom, které jednání lze považovat za natolik závažné, aby bylo v rámci trestního práva sankcionováno.

Novely TrZ proto v posledních letech reagují například na rozvoj kybernetické trestné činnosti, jejichž četnost se stále zvyšuje. Při formulování nových skutkových podstat trestných činů však nesmí docházet k přepínání trestní represe, jako tomu bylo dříve například v případě trestného činu řízení bez řidičského oprávnění. Od roku 2009 již takové jednání není sankcionováno jako trestný čin, ale pouze jako přestupek. Řízení bez řidičského oprávnění bylo trestné pouze krátce, a to od roku 2006, přičemž pod tíhou kritiky se opět stalo jen přestupkem.

Za **formální prameny práva** považujeme formy, v nichž jsou normy práva vyjádřeny, tj. normativní právní akty a normativní smlouvy. Normativní právní akty nelze ztotožňovat s pojmem právních předpisů, který má užší pojetí. Mezi normativní právní akty kromě právních předpisů řadíme rovněž některá obecná rozhodnutí normativní povahy, zejména pak amnestijní rozhodnutí prezidenta republiky.

Základním pramenem trestního práva hmotného je **TrZ**, který se člení na obecnou a zvláštní část. V **obecné části** jsou zakotvena ustanovení upravující působnost trestních zákonů, okolnosti vzniku a zániku trestní odpovědnosti, ukládání trestů, ochranných opatření, zahrazení odsouzení a výkladová ustanovení. **Zvláštní část** je dělena na 13 hlav, řazených podle své závažnosti. První hlava zvláštní části TrZ je proto věnována trestným činům proti životu a zdraví. V této části nalezneme skutkové podstaty jednotlivých trestných činů, jejichž výčet je taxativní.

TrZ je hlavním pramenem trestního práva dospělých osob a podpůrným pramenem trestního práva mladistvých a pramenem trestního práva ve věcech právníckých osob.

Pramenem trestního práva jsou dále trestní normy obsažené ve dvou významných tzv. vedlejších zákonech, a to v **ZSM** a v **TOPO**.

Mezi další prameny trestního práva hmotného řadíme Úst, LPS, vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal souhlas Parlament ČR, tj. smlouvy dle čl. 10 Úst, amnestijní rozhodnutí prezidenta republiky, rozhodnutí Ústavního soudu ČR normativní povahy a právní předpisy Evropské unie.